

6ο ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

«Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ»

Αθήνα, ΕΜΠ, 22-24 Νοεμβρίου 2000

Λύσανδρος Τσούλος*

Ένα εθνικό συνέδριο με εξειδικευμένο γνωστικό αντικείμενο, όπως η Χαρτογραφία, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι «ικανοποιεί» τους ρέκτες του είδους, τους δίνει μια ευκαιρία να παρουσιάσουν το προϊόν της δουλειάς τους και να συζητήσουν με άνεση τα ιδιαίτερα προβλήματα του χώρου.

Φαίνεται ότι στο χώρο της Χαρτογραφίας τα πράγματα δεν έχουν καμιά σχέση με μια τέτοια προσέγγιση. Το μήνυμα πήρε πρώτη η οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου, από το μεγάλο αριθμό εργασιών και θεμάτων που υποβλήθηκαν για παρουσίαση, και στη συνέχεια κάθε σύνεδρος από τη συμμετοχή και τη ζωντάνια των συνεδριάσεων. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή.

Η εναρκτήρια συνεδρία, που συνήθως αποτελεί την τυπική πρώτη φάση ανάλογων εκδηλώσεων, αναδείχθηκε σε βήμα τοποθέτησης των καιρίων προβλημάτων της Χαρτογραφίας σε επιστημονικό-εκπαιδευτικό-τεχνολογικό και παραγωγικό επίπεδο, προσέγγισης του κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα του χάρτη και αξιοποίησής του ως βασικού

εργαλείου λήψης αποφάσεων. Ο τίτλος του συνεδρίου «Η Χαρτογραφία σε εξέλιξη», αρχικά επηρεασμένος από τη χρονική συγκυρία της αφετηρίας του νέου αιώνα, αποτέλεσε την αφορμή για αναφορά στην εξελικτική πορεία της Χαρτογραφίας στη χώρα και έδωσε την ευκαιρία στους ομιλητές να συνδέσουν το παρελθόν με το μέλλον, την ιστορία με την προοπτική.

Κοινή –αν και πρώιμη– διαπίστωση ότι ο επιστημονικός φορέας του συνεδρίου, η Χαρτογραφική Επιστημονική Εταιρεία Ελλάδος (ΧΕΕΕ), δεν είναι μια ακόμη επιστημονική εταιρεία αλλά ένας ζωντανός οργανισμός που με την παρουσία του έρχεται να «ταράξει τα νερά» και να δώσει στη Χαρτογραφία, και ιδιαίτερα στο χάρτη, τη θέση που πρέπει να έχει στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Η ΧΕΕΕ, μια ελληνική επιστημονική εταιρεία, στη μικρή σε χρόνο ιστορία των επτά ετών από την ίδρυσή της καταγράφει στο ενεργητικό της πέντε εθνικά συνέδρια, εκθέσεις χαρτών, εκπροσώπηση της χώρας σε διεθνή συνέδρια, και αποτελεί το βήμα έκφρασης όλων όσοι ασχο-

* Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Τοπογράφων, ΕΜΠ, Γεν. Γραμματέας ΧΕΕΕ, e-mail: lysandro@central.ntua.gr.

λούνται με τη Χαρτογραφία και τους χάρτες, ανεξάρτητα από το γνωστικό χώρο που υπηρετούν. Ένα βήμα που, ακολουθώντας το όραμα και την πολιτική των ιδρυτικών μελών της για αποκέντρωση, οργανώνεται κάθε φορά σε διαφορετική πόλη, για να δώσει την ευκαιρία σε όλους όχι μόνο να εκφραστούν αλλά και γνωρίσουν από κοντά τους χάρτες και τον πολιτισμό τους.

Αισθάνομαι την ανάγκη να παραιμείνω για λίγο ακόμη στην εναρκτήρια συνεδρίαση του συνεδρίου για να μεταφέρω στον αναγνώστη το κλίμα εκείνης της βραδιάς, μέσα από ένα απόσπασμα της τοποθέτησης του Προέδρου της ΧΕΕΕ, που με δυσκολία κατάφερα να σημειώσω: «Το συνέδριο της Αθήνας επιθυμεί να επισημάνει προβλήματα, να καταγράψει αντιθέσεις, να διατυπώσει θέσεις, να συζητήσει αντιρρήσεις, να διαλευκάνει ίσως μερικά χαρτογραφικά εγκλήματα και να φαντασιωθεί κόσμους εικονικούς και πραγματικούς».

Προσωπικά δεν περίμενα περισσότερο από ένα τέτοιο συνέδριο και ας δούμε τι πραγματικά προσέφερε. Το πρόγραμμα είχε χωριστεί σε επτά συνεδρίες που κάλυψαν τις θεματικές ενότητες που ακολουθούν:

- Χαρτογραφία και εκπαίδευση
- Ιστορία της Χαρτογραφίας
- Χρηστικοί χάρτες
- Χαρτογραφία και τηλεπισκόπηση
- Χαρτογραφική τεχνολογία
- Χαρτογραφικές εφαρμογές
- Εξειδικευμένα θέματα Χαρτογραφίας.

Με μια πρώτη ματιά μια τέτοια δομή δείχνει ότι το συνέδριο είχε «λίγο απ' όλα». Τα πράγματα όμως δεν ήταν έτσι – ή καλύτερα, καθόλου έτσι.

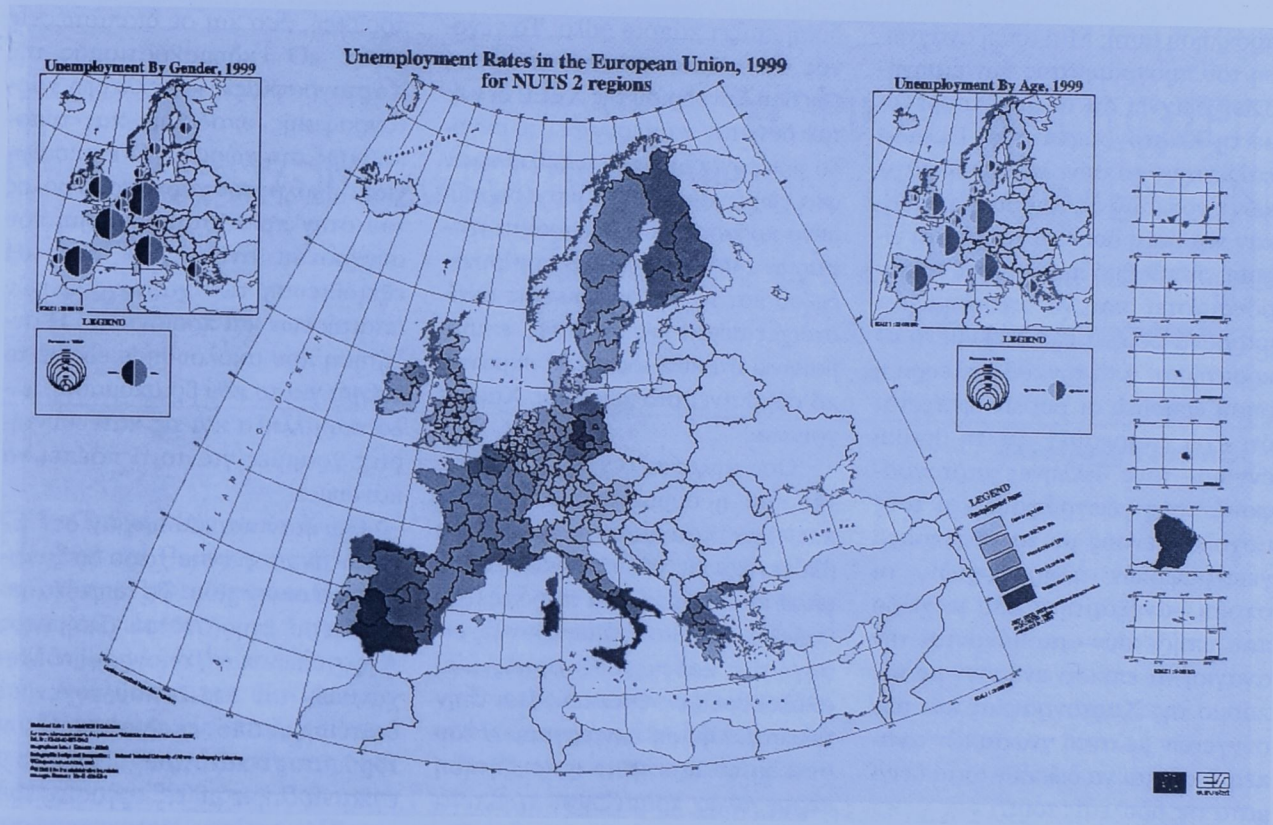
Η Χαρτογραφία και το βασικό της προϊόν –ο χάρτης– δεν μπορούν να προσεγγισθούν χωρίς την απαραίτητη *εκπαίδευση*. Η εμπειρική προσέγγιση της Χαρτογραφίας, που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της εποχής, λόγω της ευρείας διάδοσης των ψηφιακών συστημάτων, είναι η αιτία πίσω από την παραγωγή αποτυχημένων χαρτών και συνακόλουθων προβλημάτων από την ερμηνεία και τη χρήση τους. Η εκπαίδευση δεν πρέπει να αφορά μόνο τους χαρτογράφους/χαρτοσυνθέτες, αλλά κυρίως τους χρήστες και μάλιστα από τη σχολική ηλικία, όπου τα σύμβολα και οι μορφές όπως αυτές που εμφανίζονται στους χάρτες πρέπει να αποτελέσουν το συντακτικό και τη γραμματική για τη σωστή και ουσιαστική αποκωδικοποίηση του μηνύματος του χάρτη και τη ρεαλιστική ανάπλαση της εικόνας της περιοχής που απεικονίζει.

Η Χαρτογραφία είναι ίσως μια από τις ελάχιστες περιοχές της ανθρώπινης δραστηριότητας όπου η *ιστορία δεν επαναλαμβάνεται*. Ο εγγενής εξελικτικός της χαρακτήρας –που οπωσδήποτε έχει επηρεαστεί ουσιαστικά από τη θεαματική εξέλιξη της τεχνολογίας των υπολογιστών και των υλικών– οδηγεί το χαρτογράφο/χαρτοσυνθέτη σε νέους τρόπους χαρτογραφικής σύνθεσης και απόδοσης, οι οποίοι όμως έχουν αφετηρία και αναφορά τους σταθμούς στη διαχρονική εξέλιξη της Χαρτογραφίας. Τα χρονικά αυτά ορόσημα κατέδειξαν –όπως επισημάνθηκε από έναν ομιλητή– ότι η γεωγραφία και οι χάρτες είναι συχνά πολιτικά ζητούμενα και όχι απλές τεχνικές περιγραφές, και ότι είναι επιβεβλημένη η ιστορική γνώση του αντικειμένου, όχι μόνο για τη βελτίωση της μεθοδολογίας της χαρτογραφικής

απόδοσης, αλλά και για την εξασφάλιση της ορθολογιστικής –και κατά το δυνατόν σωστής– μετάδοσης και ερμηνείας της χαρτογραφικής πληροφορίας.

Οι κλασικές χαρτογραφικές σειρές, παρά την ουσιαστική συμβολή τους στη χαρτογραφική-γεωγραφική παιδεία του σύγχρονου ανθρώπου και στη στήριξη ερευνητικών και εφαρμοσμένων δραστηριοτήτων, οριοθετούν τη χρησιμότητά τους σε εφαρμογές που δεν επηρεάζουν την καθημερινή μας ζωή. Ο σύγχρονος άνθρωπος αναζητά *χρηστικούς χάρτες* –εργαλεία τα οποία θα συμβάλουν στην αντιμετώπιση προβλημάτων που έχουν σχέση με τη μικροκλίμακα των δραστηριοτήτων του και που μέχρι τώρα δεν ήταν δυνατόν –κυρίως λόγω της έλλειψης της πρωτογενούς πληροφορίας– να συντεθούν. Η θεματολογία των χαρτών αυτών οριοθετείται μόνο από τη φαντασία του χαρτογράφου/χαρτοσυνθέτη αλλά και τις απαιτήσεις του σύγχρονου χρήστη, ο οποίος θεωρεί φυσικό να διατυπώσει την ανάγκη ύπαρξης χάρτη για εντελώς εξειδικευμένα αντικείμενα.

Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της Χαρτογραφίας δεν περιορίζεται στην αξιοποίηση της τεχνολογίας σε επίπεδο εξοπλισμού και λογισμικού των χαρτογραφικών συστημάτων, αλλά επεκτείνεται στην αξιοποίηση των πηγών και των τεχνικών που προσδιορίζουν άλλους επιστημονικούς χώρους όπως η *Τηλεπισκόπηση* και η *Φωτογραμμετρία*. Η δυνατότητα τόσο της Τηλεπισκόπησης όσο και της Φωτογραμμετρίας, όχι μόνο για λήψη υψηλής ανάλυσης γεωγραφικής πληροφορίας αλλά για επεξεργασία, ερμηνεία και συνεχή ενημέρωση των πρωτογενών στοιχείων σε ένα πρακτικά απεριόριστο φάσμα

Χάρτης 1.

Γεωγραφική κατανομή της ανεργίας στην Ε.Ε., 1999

κλιμάκων, επιλύει ουσιαστικά το πρόβλημα της πηγής της χαρτογραφικής πληροφορίας στη γεωμετρική και τη θεματική της διάσταση και δίνει τη δυνατότητα σύνθεσης και ενημέρωσης χαρτών και παράγωγων χαρτογραφικών προϊόντων τα οποία μέχρι πρότινος ήταν πρακτικά αδύνατο να παραχθούν.

Η επίδραση της τεχνολογίας στη Χαρτογραφία αφορά σε όλες τις πτυχές του γνωστικού αυτού αντικειμένου (βάσεις δεδομένων, ψηφιακά συστήματα χαρτογράφησης, οπτικοποίηση, αυτοματοποίηση της διαδικασίας σύνθεσης και παραγωγής). Κοινός παρονομαστής παραμένει ο ψηφιακός χαρακτήρας των δεδομένων, των ενδιάμεσων φάσεων και φυσικά του τελικού αποτελέσματος, ο οποίος δίνει τη δυνατότητα –αν δεν επιβάλλει– της αξιο-

ποίησης των επιμέρους τεχνολογιών, οι οποίες δεν έχουν απαραίτητα άμεση σχέση με τη Χαρτογραφία, με σκοπό τη σύνθεση και παραγωγή υψηλής πιστότητας, ποιότητας και αισθητικής χαρτογραφικών προϊόντων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα εν προκειμένω αποτελούν η χρήση των έμπειρων συστημάτων στην αυτοματοποίηση της διαδικασίας σύνθεσης και παραγωγής των χαρτών, η χαρτογραφική σύνθεση και απόδοση σε περιβάλλον διαδικτύου και τα συστήματα πλοήγησης επίγειων, θαλάσσιων και εναέριων μεταφορικών μέσων.

Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας θα οδηγήσει –τουλάχιστον κατά τη γνώμη του γράφοντα– σε νέες κυριολεκτικά εφαρμογές, οι οποίες θα έχουν ως ανα-

φορά το χάρτη και θα ενταχθούν στην καθημερινή πρακτική του σύγχρονου ανθρώπου. Η εκτίμηση είναι ότι πρακτικά δεν υπάρχει δυνατότητα οριοθέτησης των εφαρμογών αυτών, εκτός από τα όρια που θέτει η δημιουργική φαντασία. Βρισκόμαστε λοιπόν αναμφίβολα ενώπιον μιας ριζικής αλλαγής στον τρόπο χρήσης του χάρτη και μιας ουσιαστικής διεύρυνσης τόσο του είδους και του αριθμού των εφαρμογών, όσο και της κοινωνίας των χρηστών των χαρτογραφικών προϊόντων. Το περιβάλλον αυτό οδηγεί στην ανάγκη επανεξέτασης ενός αριθμού ζητημάτων που έχουν σχέση τόσο με τη χαρτογραφική μεθοδολογία όσο και με τη χαρτογραφική παιδεία.

Ποια ήταν όμως η αντίδραση των εισηγητών του συνεδρίου στην

πρόκληση αυτή; Μια απλή ανάγνωση του προγράμματος των εισηγήσεων δείχνει ότι οι ασχολούμενοι με τη Χαρτογραφία στην Ελλάδα καλύπτουν το σύνολο των θεματικών ενοτήτων που προαναφέρθηκαν και ότι η δουλειά τους είναι ώριμη, στο βαθμό που μπορεί να παρουσιαστεί και να υποστηριχτεί μπροστά σε ένα εξειδικευμένο ακροατήριο. Από την άλλη πλευρά η ρήση «publish or perish» φαίνεται ότι έχει επηρεάσει –με τη θετική έννοια– τους Έλληνες χαρτογράφους, τους γεωγράφους και τους ασχολούμενους με τα συστήματα γεωγραφικών πληροφοριών, οι οποίοι –ανεξάρτητα από το χώρο που υπηρετούν– αισθάνονται την ανάγκη να επικοινωνήσουν με τον κόσμο της Χαρτογραφίας και των συγγενών με αυτή γνωστικών αντικειμένων και να δώσουν απτά δείγματα της δουλειάς τους.

Θα ήταν άτοπο να μπει κανείς –έστω και σε γενικές γραμμές– στη λογική της αξιολόγησης του επιπέδου των εισηγήσεων. Αν δεχτούμε όμως ότι ένα από τα μέτρα του ενδιαφέροντος και της σημασίας μιας παρουσίασης είναι οι ερωτήσεις που επακολουθούν και η συζήτηση που αυτές προκαλούν, βγαίνει αβίαστα το συμπέρασμα ότι οι παρουσιάσεις, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, κράτησαν αμείωτο το ενδιαφέρον των συνέδρων και έδωσαν την ευκαιρία ουσιαστικής προσέγγισης και ανάλυσης καίριων ζητημάτων. Παράλληλα, είναι προφανής η διαπίστωση ότι, ενώ στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας η έρευνα και γενικότερα η ενασχόληση με τη Χαρτογραφία ήταν αντικείμενο μιας μικρής ομάδας επιστημόνων, σήμερα οι ασχολούμενοι με τη Χαρτογραφία και τους χάρτες πλαισιώνουν σχεδόν όλους τους χώρους όπου η χαρτογραφική από-

δοση παίζει κάποιο ρόλο. Το γεγονός ότι η επιστημονική επιτροπή του βου Συνεδρίου της ΧΕΕΕ δεν ήταν δυνατόν να περιλάβει το σύνολο των εργασιών που υποβλήθηκαν στο χωρίς αμφιβολία υπερφορτωμένο πρόγραμμα των σαράντα τεσσάρων (44) εισηγήσεων του συνεδρίου και να τις εντάξει στις αντίστοιχες θεματικές ενότητες, επιβεβαιώνει ότι κάτι ιδιαίτερα σημαντικό συμβαίνει στο χώρο της Χαρτογραφίας.

Όσο κυλούσε ο χρόνος του συνεδρίου η συμμετοχή μεγάλωνε, και ήταν πράγματι θαυμάσιο να βλέπει κανείς νέους συναδέλφους αλλά και φοιτητές να παρακολουθούν με αμείωτο ενδιαφέρον τις εισηγήσεις και τις συζητήσεις που ακολουθούσαν. Φτάσαμε έτσι στην τελευταία φάση των εργασιών του συνεδρίου που ήταν η «συζήτηση στρογγυλής τραπέζης», η οποία έμελλε, αντί να κλείσει, να ανοίξει ουσιαστικά το συνέδριο, δίνοντας ερεθίσματα για προβληματισμό και «χαρτογραφική ενδοσκόπηση». Είναι πρακτικά δύσκολο –ίσως αδύνατο– να μεταφέρει κανείς το κλίμα αυτής της συνεδρίας που, τουλάχιστον κατά τη γνώμη του γράφοντα, κατέδειξε ότι στη χώρα υπάρχει υγιής χαρτογραφικός προβληματισμός, που άπτεται τόσο των ιδιαιτεροτήτων της Χαρτογραφίας μέσα στα σύνορα της χώρας όσο και των γενικότερων ζητημάτων που τίθενται έξω από αυτά.

Σταχυολογώντας ορισμένα από τα ζητήματα που τέθηκαν στην τελευταία αυτή συνεδρία, θα αναφερθώ συνοψίζοντας σε ρηξικέλευθα ερωτήματα του τύπου: «Βρισκόμαστε μπροστά στο τέλος της Χαρτογραφίας;», «Τι είδους Χαρτογραφία θα έχουμε στο μέλλον λόγω της ταχύτητας εξέλιξης των φαινομένων;», «Είναι ο χάρτης εμπορικό

προϊόν;», όσο και σε διαπιστώσεις όπως: «Ο εκδημοκρατισμός της Χαρτογραφίας», «Η έλλειψη χαρτογραφικής υποδομής και τυποποίησης στη χώρα», «Ο επικοινωνιακός ρόλος του χάρτη και ο ρόλος του στην πολιτιστική στάθμη του σύγχρονου ανθρώπου» και «Η εξειδίκευση των χαρτογραφικών απαιτήσεων και προϊόντων». Η συζήτηση που ακολούθησε έδωσε το στίγμα για το πού βρισκόμαστε, αλλά παράλληλα και τις κατευθυντήριες γραμμές για το τι πρέπει να κάνουμε.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν γινόταν αναφορά στο χώρο διεξαγωγής του συνεδρίου. Το αμφιθέατρο του νέου κτηρίου του Τμήματος Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών του ΕΜΠ, που ευγενικά διατέθηκε από τη διοίκηση του Ιδρύματος και του Τμήματος, εγκαινιάστηκε με τις εργασίες του συνεδρίου και, για όσους ασχολούνται με τη μεταφυσική, «ποτίστηκε» με Χαρτογραφία. Το ότι λίγο αργότερα το κτήριο πήρε το όνομα του καθηγητή Γ. Βέη, που πρώτος δίδαξε συστηματικά Χαρτογραφία στην Ελλάδα, δεν είναι απλά μια ευτυχής συγκυρία αλλά ένα ορόσημο στο οποίο θα αναφέρονται όσοι υπηρετούν το χώρο της.

Είναι φυσικό μετά από μια τριήμερη σχεδόν εκδήλωση να διερωτάται κανείς για την επιτυχία της. Ευθεία απάντηση δεν μπορεί να δοθεί, άλλωστε ο σκοπός δεν είναι να κλείσει η ανασκόπηση αυτή του συνεδρίου της ΧΕΕΕ με ένα χρησμό. Για τον γράφοντα η απάντηση δόθηκε από το ερώτημα που έβαλε ένας φοιτητής με το κλείσιμο των εργασιών του συνεδρίου: «Γιατί δεν γίνεται κάτι τέτοιο πιο συχνά ώστε να μας δίνεται η δυνατότητα να ακούμε τόσους και τόσα για τη Χαρτογραφία;»